למה ליה למיכתב איה ודיה. הכי נמי הוה מצי למנקט מרלה ודלה אלא חדא נקט וצריך לדקדק ומאי שנא דכתיב בויקרא דלה ובמשנה תורה כתיב רלה ולא כתיב תרוייהו בחד דוכתא וגבי איה כתיב בויקרא איה ובמשנה תורה כתיב תרוייהו איה ודיה וי"ל דהיינו טעמא דבשלמא דלה ורלה לא רלה לכתוב שייסה במשנה תורה אע"פ שמן הדין היה לו לכתוב במשנה תורה כל השמות דאתא לאוסופי ולפרושי משום דא"כ הוה אמינא דדלה ורלה תרתי מינהו ולאוסופי קא אתי אבל באיה ודיה אין לטעות אע"פ שכתוב שייסה דמדכתיב למינהו אאיה ובמשנה תורה כתיב למינהו אדיה ש"מ חדא היא:

עופות עשרים וארבע הויין.

כמה מיניס יש כדפיר' לעיל דילפינן מנשר כפשוטה של ברייתא וכאן היה סובר המקשה דדומיא דרישא קתני דז' מאות מיני דגיס וז' מאות מיני חגבים מיירי בטמא וה"ה נמי הכא בעופות טמאים דרישא ודאי בטמאים איירי אפילו לפי ספריס דלא כתיב בטמאים בברייתא דאילו בטהוריס לא נפיק מיניה מידי להאי חושבנא אבל בטמאי' קמ"ל שהרואה לאכול דג בלא קשקשת אע"פ שאין בקי אם עתיד לגדל אחר זמן או משיון בשעה שעולה מן המים אם נאו מכיר ז' מאות מיני דגיס טמאים ויודע שאין זה מהם יכול להתירו כי אין בטמאים יותר מז' מאות מיניו וכמו כן בא להשמיענו גבי חגבים להתיר בלא קרסולים כי בכך יתברר שעתיד לגדל לאחר זמן ולפיכך היה סבור המקשה שגם בעופות בא לומר שאם יכיר כל אותן הנכתבים בפרשה לא יכול להתיר שאר עופות הבאים בסימן ח' או בב' או בג' כיון שאלו סימניס מצויין כמו כן בטמאים ואין מספר לאותן שצריך להכיר כדי להתיר השאר ולכך פריך הא כ"ד הוויין ותו לא שעל ידיסה אנו מכיריס האחריס ומשני כי קאמר אין מספר אטהורות קאי ולא הוי כעין רישא דמיירי בטמאים:

ודילמא דעוף טמא נינהו. וא"ת כיון דעופות טהוריס הוו רובא נזיל בתר רובא ולפי מה שפירשתי דמרבה כמה מיניס ניחא ואף לפ"ה דלא מרבינן אלא מין נשר י"ל מ"מ הא אמרי' לעיל מאה עופות טמאים שהן במזרח וכולן מין איה הן הלכך אפשר דיש בטמאים מיניו הרבה:

כודרת

מכדי משנה תורה לאוסופי הוא דאתא מאי שנא הכא דכתיב דאה ומ"ש הכא דכתיב ראה ולא כתיב דאה אלא ש"מ מין ראה ודאה אחת היא ואכתי כ"ה הוו אמר אביי כשם שראה ודאה אחת היא כך איה ודיה אחת היא דאי ס"ד תרתי אינון מכדי משנה תורה לאוסופי הוא דאתא מאי שנא הכא דכתיב למינה אאיה ומ"ש התם דכתיב למינה אדיה אלא ש"מ איה ודיה אחת היא וכי מאחר שאיה ודיה אחת היא למה ליה למיכתב איה ודיה כדתניא רבי אומר אקרא אני איה דיה למה נאמרה כדי שלא תתן פתחון פה לבעל דין לחלוק שלא תהא אתה קורא איה והוא קורא דיה אתה קורא דיה והוא קורא איה לכך כתב במשנה תורה [1]והראה ואת האיה והדיה למינה מיתיבי [6]למה נשנו בבהמה מפני השסועה ובעופות מפני הראה מאי לאו מדבהמה דהתם לאוסופי עופות נמי לאוסופי לא התם לאוסופי הכא לפרושי ופליגא דרבי אבהו דא"ר אבהו ראה זו איה ולמה נקרא שמה ראה שרואה ביותר וכן הוא אומר [2]נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה תנא עומדת בבבל ורואה גבלה [3]בארץ ישראל מדראה היינו איה מכלל דדאה לאו היינו ראה מכדי משנה תורה לאוסופי הוא דאתא מאי שנא הכא דכתיב דאה ומאי שנא התם דלא כתיב דאה אלא לאו ש"מ דאה וראה ואיה אחת היא ומדראה היינו איה מכלל דדיה לאו היינו איה מאי שנא התם דכתיב [4]למינהו אאיה ומ"ש הכא דלא כתיב [7]למינהו אאיה אלא אדיה אלא ש"מ דאה וראה דיה ואיה אחת היא תניא איסי בן יהודה אומר מאה עופות טמאין יש במזרח וכולן מין איה הן [5]תני אבימי בריה דר' אבהו ז' מאות מיני דגים הן וח' מאות מיני חגבים ולעופות אין מספר עופות כ"ד הוו אלא ולעופות טהורים אין מספר תניא רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות לפיכך מנה הכתוב בטהורה גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעופות טהורין מרובין על הטמאין לפיכך מנה הכתוב בטמאין מאי קמ"ל [8]כדרב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום ר' מאיר [a]לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה [b]עוף טהור נאכל במסורת נאמן הצייד לומר עוף זה טהור מסר לי רבי א"ר יוחנן [c]והוא שבקי בהן ובשמותיהן בעי ר' זירא רבו חכם או רבו צייד ת"ש דא"ר יוחנן והוא שבקי בהן ובשמותיהן אי אמרת בשלמא רבו צייד שפיר אלא אי אמרת רבו חכם בשלמא שמייהו גמיר להו אלא אינהו מי ידע להו אלא לאו ש"מ [d]רבו צייד ש"מ [e]ת"ר לוקחין ביצים מן העובדי כוכבים בכל מקום ואין חוששין לא משום נבלות ולא משום טרפות ודילמא דעוף טמא נינהו אמר אבוה דשמואל [f]באומר של עוף פלוני טהור ולימא של עוף טהור אי הכי אית ליה לאישתמוטי ולבדוק בסימנין [g]דתניא כסימני ביצים כך סימני דגים סימני דגים ס"ד סנפיר וקשקשת אמר רחמנא אלא אימא כך סימני

עוברי

מכדי משנה תורה לאוסופי קאתי. כדאמרי' לקמן למה נשנו בבהמה מפני השסועה שלא נאמרה בויקרא והיא בריה שיש לה ב' גבין ובעופות לא משכחן מידי לאוסופי אלא כתיב רלה אכתיב בויקרא הכי אלא דלה קרייה בויקרא וכדי שלא יבא אדם להכשירה במקום שקורין אותה רלה ויאמר דלה אסרה תורה ולא רלה הלכך חזר וכתב רלה והיא היא: **דאי ס"ד תרי מינהו.** וכי היכי דבהמה לאוסופי אתא בעופות נמי מוסיף הוה ליה למיכתב הכא תרוייהו ולמה גרעה לדלה אלא שמע מינה לפרושי: **כך איה ודיה.** דכתיבא במשנה תורה אחת היא ולא נכתבה אלא כדי שלא יתן פתחון פה לבעל דין לחלוק כדפרישית שלא תהא אתה קורא איה והוא קורא אותה דיה ויאמר לא זו אסרה תורה אלא איה: **ומאי שנא הכא דכתיבא למינהו אדיה.** וגרעה למינה דאיה: **אקרא אני איה.** די היה לי בקריאת איה שהרי היא עצמה דיה ולמה נאמרה דיה: **בבעל הדין.** למי שרואה לחלוק עליך ולדון ולהכשירה: **שלא יהא אתה קורא איה.** והוא אומר איה אסרה תורה אבל זו דיה היא שמה לפיכך פרט הכתוב בכל שמותיהם: **מיתיבי.** לרב דאמר לעיל [נ"ח] כ"ד עופות טמאים הן וקתני דלה ורלה בחד ואיה ודיה בחד: **מדהכא.** דבהמה: **הכא נמי לאוסופי.** וש"מ דלה ורלה תרי מינהו וטפו לה: **לפרושי.** כל שמותיה. וה"ה דהוה בעי למתני מפני האיה ודיה אלא חדא מינייהו נקט: **ופליגא.** הא דרב חסדא אדרבי אבהו דכיון דא"ר אבהו רלה היא איה ואגן על כרחיך אשכחן דדלה ורלה ואיה ודיה אחת היא מדלא הדר כתבה במשנה תורה אלמא לר' אבהו דלה ורלה ודיה ואיה חדא היא ובגלי להו: ה"ג **עומדת בבבל ורואה גבלה בא"י:** ופרכינן לר' אבהו מדקאמר דאה[a] היא מכלל דלאו היינו דא"ה אלא דקא ס"ד דר' אבהו נמי כ"ד עופות טמאין אית ליה: **ש"מ וכו'.** ודר' אבהו פליגא אדרב כדאמרן והא פירכא בעלמא מיפריך כי אתמר דר' אבהו בבי מדרשא ומקמי דתיקו לן האי ופליגא דאמרן לעיל: **מיני דגים.** [b] טמאים: **מנה הכתוב בטהורה.** איל ולבי וגו'[c]: **ישנה דרך קצרה.** ואין לך עוד טהורה ובעופות אין לך עוד טמאה: **מאי קמ"ל.** הא ודאי פשיטא דאי הוו טפי הוה מני להו: **במסורת.** אם זכור הוא באדם כשר שאכלו או שמסר לו רבו או ייד חכם שהוא טהור: **שבקי בהן.** אותו חכם: **אנא אינהו מי ידע בהו.** כלום מכירן שלא יהא אחד דומה לזה והוא טמא: **משום נבלות.** שמא נמצא בתרנגולת נבלה: **של עוף פלוני טהור.** ואנו יודעים שאותו עוף טהור הוא ודבר שאנו יכולין להבחין ולהביא ביני אותו עוף לראות אם דומין לאלו לא משקר: **אית ליה לאישתמוטי.** ולומר של עוף אחר אמרתי לך שאי אתה מכירו והוא טהור:

עוברי

מסורת הש"ס

a) בכורות ו:, b) גזמא קתני, ג) [ל"ל למינה], ד) [ל"ל למינה], ה) [עיין תוס' לקמן סו: ד"ה כלן], ו) פסחים ג:, ז) לקמן קנו: [תוספתא פ"ג ה"ח], ח) ע"ז מ. ע"ש, ט) [לאה רש"ש], י) [דברים יד], כ) [ל"ל אחר ד"ה מאין],

תורה אור השלם

1. וְהָרָאָה וְאֶת הָאַיָּה וְהַדַּיָּה לְמִינָהּ:
דברים יד יג
2. נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עָיִט וְלֹא שָׁזָפָתּוּ עַיִן אָיָּה:
איוב כח ז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מיני דגיס טמאים. נ"ב ובמדרש סוף פמיתה דאיכה רבתי אינתא להדיא דגיס טהוריס וחגבים טהוריס ואפשר דרש"י פי' לפי סברת המקשה דס"ד דעופות היינו טמאים וה"ה דגיס:

מוסף רש"י

למה נשנו בבהמה. טמאים וטהוריס, מפני השסועה. כמיה שיש לה שני גבין ושני שדרקאות, ולא נאמר בעופות הכנים (בכורות ו:). **לפיכך מנה הכתוב בטהורה.** שבכל מקום פורט את המועט (דברים יד ה). **במסורת.** שמסרו לנו אבותינו בטהור (לעיל סב:). **לעולם ישנה אדם לתלמידיו דרך קצרה.** לפי שמתקיימת גירסא אלה יותר מן האריכה (פסחים ג:). **ולא משום טרפות.** שמא מעוף טרפה היא, דאמרינן (לעיל נח.) ומודיס בציקה טרפה שאסורה (לקמן קסז:).

עין משפט נר מצוה

רס א מיי' פ"ב מהלכות דעות הלכה ד:
רסא ב ג ד מיי' פ"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה טו סמג עשין סב טוש"ע י"ד סי' פב ס"ב:
רסב ה מיי' פ"ג מהלכות מאכלות אסורות הלכה יח [יט] ועיין במ"מ וכ"מ סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פו ס"ח:

רבינו גרשום

(דשרית ראה ויקרא גרסינן) מ"ש הכא דכתיב למינה אאיה כלומר מ"ש בויקרא דכתיב למינה אאיה ומ"ש במשנה תורה דכתיב ביה איה ודיה וכת' למינה אדיה ואאיה לא כתב ביה למינה דלמינה לשון אוסופי הוא: ופליגא דר' אבהו כלומר הא דאמרי' דראה ודאה אחת היא ואיה ודיה אחת היא (וזו היא) פליגא דר' אבהו סבירא ליה דראה זו איה דמדראה היינו איה מכלל דאיה לאו היינו דיה כלומר (דאמרינן) [דאי אמרינן] ראה ודאה אחת היא ואיה ודיה אחת היא והוו כ"ד. אבל אי אמרינן דדאה היינו איה ודאי דיה מינא אחרינא (וא') דאם [לא] כן [אלא] דארבעתן מין אחד בציר ליה חד ולא הוו אלא עשרים ושלשה אלא ש"מ דאה וראה איה ודיה אחת היא: ומדראה איה ודיה אחת היא מכלל דראה מינא לחודה ויהיו עשרים וארבע: ארבעתן מינא חד בצר להו חד אלא ש"מ דראה ודאה איה ודיה אחת היא כלומר ואינן אלא כ"ג: אף עופות נמי לאוסופי כלומר והיכי אמרת דראה ודאה אחת היא: לא משום נבלות ולא משום טרפות כלומר שמא תרנגולת נבלה או טרפה היתה. של עוף פלוני טהור ט) לא איני אישתמוטי כלומר מתיירא אני אם אני מכזב איכא דמכיר אותו עוף ומכחיש לו. כודרת ועגולגולת כלומר לשון כודדת שצידה אחת כד וצידה אחת חד כדבעינן לפרושי:

ט) נראה דל"ל שאינו יכול לאשתמוטי כלומר דמתירא הוא שמא איכא דמכיר אותו עוף וכו'.

עוברי דגים. ביצי הדגים כמות שהן ממוכרים יחד: **שכודרת.** עבה ככדור פלוט"ל: **כודרת ועגולגולת.** חדא היא דאי תנא עגולגולת לחודה הוה משמע עגולה כעדשה וכגבינה להכי תנא כודרת ועגולגולת כעיגולה של כדור שאינה קלושה אלא עגולה בעובי והדר מפרש ראשה אחד כך וראשה אחד חד דלא ככדור ממש אלא משוכה לארכה ועגולה לרחבה: **כד.** פלוט"ל בלע"ז. שאינו חד אלא ככדור: **חלבון.** אלבו"ן: **חלמון.** מויי"ל: **בילא השרץ.** לב והלטאה מטילין ביצים. ולקמן מפרש למאי הלכתא אשמעינן שהיא בילת השרץ ליתני טמאה סתמא: **נחתוכות.** דליכא למיקס אכודרת ועגולגולת: **בטרופות בקערה.** שהכל מעורב: **אין מוכרין.** בילה של תרנגולת טרפה לעובד כוכבים דילמא הדר ומזבין לה לישראל אלא א"כ טרופה בקערה דתו לא זבין לה ישראל מייה לפיכך הואיל ומותר למכור להם בילה טרופה בקערה אין לוקחין ביצים טרופות דלמא דטרפה הואי וזבנה ישראל ניהליה: הכי גרסינן **אלא אמר ר' זירא סימנין לאו דאורייתא.** הנך סימני ביצים לאו הלכה למשה מסיני ניהו ולא סמכינן עלייהו: **ח' ספיקות הן.** בעופות דלאמרן לעיל בשמעתא: **ליבדוק בביצים דידהו.** ומהם הוא ניכר אם עוף טהור הוא: **ודאי טמאה.** ואי אמר לך עובד כוכבים של עוף פלוני טהור הוא ודאי מסקר: **אבל ראש אחד כד כו'.** סייעתא הוו הנך סמנים לעובד כוכבים לדבריו אי אמר לך של עוף פלוני טהור סמוך עליה דקא מסייעי ליה סימני ואי לא לא תסמוך עליה: ה"ג **דאיכא דעורבא דדמי לדיונה: ריקמה.** גולר השרץ בתוכה: **וניקבה.** שיוכל ליגע בריקוס: של נחש דומה לשל שרץ וטומאתה אין בה: **השורץ על הארץ.** ואי לא אשמעינן שהיא בילת השרץ אלא טומאה סתם ה"א משום עוף טמא הוא דאסירא ובעי לאתרויי בה משום שרץ העוף ואי אתרו בה משום שרץ הארץ לא לקי: ח) **מדרבנן.** הא דרבי אליעזר בן יעקב מדרבנן הוא דקאסר בטהורין אבל טמאין שרץ גמור הוא ולוקה לדברי הכל וכי לא ריקמה איסורא איכא מלקות ליכא דלאו שרץ הוא:

בודרת. פי' הקונטר' כדור פלוט"ל בלעז משמע דגרס כודרת ברי"ש דכדור שהוא פלוט"ל אחרונה ברי"ש כדאמר בחגיגה[ט] (דף ג) דברי חכמים כדרבונות ככדור של בנות ומהא דכתיב (ישעיה כב) נגוף יגנף [בגפה] כדור אל ארץ רחבת ידים ופי' שם בקונטרס פלוט"ל אין ראיה משם דא"כ הוה ליה למימר ככדור אלא אומר ר"ת דקף שימוש הוא כגר שהולך וגולה אל ארץ רחבת ידים במקום שאין מכירים אותו דור כמו (תהלים פד) (גר) מדור באהלי רשע ובסוף פרק אין מעמידין (ע"ז דף מ.) גרים בקונטר' כודדת בדל"ת ופירש עגולה ככד: **סימנין לאו דאורייתא.** ר"ת דדוקא סימני ביצים משום דאיכא דעורב דדמו לדיונה אבל סימני עוברי דגים דאורייתא יש לסמוך עליהם כדאמר סוף פרק אין מעמידין (ע"ז דף מ. ושם) דאמר רב קרבי דגים אין נקחין אלא מן המומחה ופריך ל"ל מומחה לבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כו' ומשני שנימוחו ולא משני סימנים לאו דאורייתא וכי תימא משום דמשמע ליה דבכל ענין אין ניקחין אלא מן המומחה אפילו אמר של דג פלוני וטהור דאז היה ראוי לסמוך עליו דעל כרחך לא איירי בכל ענין דבאומר מלחתים נקחים אף אלא מן המומחה ועל זה אנו סומכים לאכול אותן דגים שקורין ברבט"א בלע"ז ואפילו לא ידעינן אם נשרו הקשקשין בשעה שעולה מן המים סמכינן אסימני עוברי דגים ומיהו בירושלמי משמע דאין לסמוך על סימני עוברי דגים דגרסי' התם נתן בר אבא קס קמיה דשמואל אמר ידענא מפרשא בין עוברי דגים טהורים לעוברי דגים טמאים עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורים ארוכים אחזי ליה [ד] (להדר בקליפתה) אמר ליה כזה מהו א"ל טמא אמר ליה לא בית לי דאמרת על טהור טמא אלא סופך לומר על טמא טהור אלמא אין בודקין בסימנין כדהדר ליה שמואל לנתן בר אבא ומשמע אפי' על סימני הברייתא אין לסמוך מדלא אמר לו שיבדוק בסימני הברייתא וגם מה שאמר נתן בר אבא הן סימני הברייתא והש"ס דידן הוה מלי לשנויי הכי אלא דשפיר קא משני ומה שאנו לוקחין מן העובדי כוכבים ביצים אע"פ שאינם אומרים שלא עוף פלוני וטהורים הם אנו סומכים על רוב ביצים שמצויין ביינו דשל עופות טהורים הם ומה שאנו לוקחים מן העובדי כוכבים אובליא"ש וקנטיא"ש שנילושו בביצים אע"ג דאסרי' הכא ליקח מהם ביצים טרופות בקערה לא דמיא דהכא איכא ריעותא מדזבין להו עובד כוכבים טרופות בקערה ש"מ דמוכחא מילתא דישראל מכרם לו לפי שהיו של טרפה אבל עיסה שנלושה בביצים לא חיישינן ואזלינן בתר רוב ביצים שאינן של טריפות ולא חיישינן שמא היה בהם דם דרוב ביצים אין בהם דם ומעשים בכל יום שאנו אוכלין ביצים מגולגלות אע"פ שאין יכולות ליבדק ומיהו [ט] ר"ת היה אוסר ליקח מן העובדי כוכבים אובליא"ש וקנטיא"ש משום בשולי עובדי כוכבים אע"ג דאמר בירושלמי דפת נמנו עליו והתירוהו שאני הכא שנילושו בביצים ונאסרו מטעם שלקות שלא היה בכלל ההיתר דשתי גזירות היו דגזרה דפת מי"ח דבר דגזור תלמידי שמאי והלל אבל גזרה דשלקות קדמה הרבה תדע מדבעי למימר בסוף פרק אין מעמידין (ע"ז דף לז:) דהויא מדאורייתא מדכתיב אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומיס בכסף תתן לי ושתיתי מה מיס שלא נשתנו אף אוכל שלא נשתנה ובסוף מסיק דקרא אסמכתא בעלמא הוא ואי מי"ח דבריס היתה לא היה טועה בה הש"ס שידועות לכל היו כדאמר בפרק אין מעמידין (שם דף לו.) שפשט איסורן בכל ישראל ומיהו גרסה דאע"ג דאמרינן הלכה כמאן דאסר ביצים משום בישולי עובדי כוכבים בפ' אין מעמידין דתניא כוותיה מכל מקום עיסה שנלושה בביצים אין לאסור משום דקמחא עיקר כיון דמברכין עליה המוציא לחם מן הארץ ואנו סומכין על היתר דירושלמי דפת ואמרינן בפרק אין מעמידין (שם לח.) גבי [ט] (קרבי דגים) אין בהם משום בישולי עובדי כוכבים ואי עבדינהו עובד כוכבים כסא דהרסנא יש בהם משום בישולי עובדי כוכבים ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא הרסנא עיקר קמ"ל קימחא עיקר משמע דאי הוה הרסנא עיקר היה מותר ואע"פ שהקמחא מעורב בו ומטעם זה אין להתיר עיסה של פשטיד"א שאפאו עובד כוכבים [מ] שהשמנונית הוא בעין על העיסה וגם מתחילתו הוא נאסר משום בישולי עובדי כוכבים ולא דמי לעיסה שנלושה בביצים שהבילה נתבטלה מתחלה ולא נאסר מעולם[נ]: **שאם** ריקמה וניקבה **מטמא בכעדשה.** דווקא ניקבה כדתנן בפרק העור והרוטב (לקמן קכו:) בית שרץ המרוקמת טהורה ניקבה כל שהוא טמאה: **שאם** ריקמה **ואכלה לוקה עליה משום שרץ בו'.** וא"ת לאכילה ולמלקות ל"ל ריקמה הא קיי"ל כל היוצא מן הטמא טמא [פ] כדתניא בפ"ק דבכורות (דף ה:) ומהאי טעמא אסרינן התם מי רגלים של חמור [צ] וכן בסמוך דדרש בית טמאה דאסירא מדכתיב ואת בת היענה ל"ל [ע] (וכי האי גוונא) משמע בפ' גיד הנשה דקרא דבת היענה לא איצטריך לגופיה אלא למידק מניה הא דעוף טהור שריא דס"ד אמינא דאסירא משום דלא אשכח מידי דאתי מחי ושריא כדאמר בפ"ק דבכורות (דף ו:) גבי חלב של בהמה טהורה דבעי התם קרא למשרי ואין הלשון משמע כן דקאמר מנין לבית טמאה שאסורה ולא קאמר מנין לבית טהורה שמותרת וגראה לפרש דבית עוף טהור נפקא לן דשרי מדדרשינן לקמן (דף קמ.) גבי שלוח הקן תקח לך ולא לכלביך דממעטינן מיניה עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא ולהכי אצטריך בת היענה לאסור ביצי עוף טמא דס"ד דשרו משום דליכא מידי דאתי מחי ושריא רחמנא והך בילה כי אבר מן החי היא ושריא רחמנא הלכך הויא שריא אפילו בעוף טמא ודיוקא דלך ולא לכלביך הוה אוקמינן אאפרוחים טמאים אבל ביצים לישתרו דכה"ג קאמר בפ"ק דבכורות (דף ו:) גבי חלב בהמה טמאה והשתא ניחא הא דנקט בילת שרץ דוקא ריקמה אסירא ואי לא ריקמה שריא מטעם חידוש כמו דעוף טהור שבעופות הוא דכתב קרא דבת היענה ולא בשרץ ומיהו קשה כיון דבילת השרץ לא ילפי מבילת עוף טמא כל שכן בילת טרפה ובריש מסכת בילה (דף ג:) משמע דאסירא מדאורייתא וי"ל דמסברא דעוף

מסורת הש"ם

ח) [ת"ח מוסק הך ותניא גבי ביצים וה"ג דגים ואלו הן סימני וכו' כי הוא פיסא דבריית"א דלעיל], **ט)** [תוספתא פ"ג ה"ח ע"ש], **נ)** [ל"ל הלבון מבחוץ והלמון מבפנים], **ד)** [תוספתא פ"ג ה"ח ע"ש], **פ)** [לעיל סב:], **ו)** [ל"ל מעמאה בכעדשה], **ז)** ביצה ו:, **ח)** [שיך לע"ב], **ט)** [הך דרשה לא נמצא בחגיגה וע' תוס' שהגדרין כו. ד"ה כדור וכו' ליינו כדדרשינן בירושלמי דסנהדרין פ"י וע"ש תוספות סוכה לו. ד"ה אתרוג וכו' ליינו כדדרשינן בספרא דבחוקותי דבני חכמים וכו' ע"ש ועיין רש"ל], **י)** [ל"ל הדא שלפנינו וכן העתיקו התוס' בע"ז מ. ד"ה אמר רבא ע"ש ורש"ל גרים הדא קלופתא], **כ)** [בע"ז לח. ד"ה קמ"ל קימחא איתא להיכך וא"ל בחא' ר"ן], **ל)** [דגים קטנים מלוחים], **מ)** בע"ז איתא שהשומן דגים, **נ)** [וע"ע תוספות ע"ז מ. ד"ה אמר רבא ותוספות בילה טז: ד"ה קא משמע לן], **ס)** [ל"ל כדתנן], **ע)** [ל"ל וכה"ג כי כך איתא בהלכות גדולות פ' גיד הנשה],

גליון הש"ם

גמ' אין מוכרים ביצת טריפה. בכ"מ הגירסא נבילה:

שיטה מקובצת

ח) וכן בסמוך דדריש בית טמא דאסירא מדכתיב ואת בת היענה למה לי ובהלכות גדולות בהלכות גיד הנשה משמע דקרא דבת היענה לא איצטריך לגופיה אלא למידק מיניה וכו' וצ"ב וז"ל תוס' חיצוניות פ"ק דבכורות קשה לר"י מאי קאמר מנין לבית טמאה שהיא אסורה וכו' ת"ל דכל היוצא מן הטמא וכו' וי"מ דה"ק מנין לבית טמאה ובית טהורה מותרת דסד"א דאסורה משום אבר מן החי ול"נ דא"כ ה"ל למימר מנין לבית טהורה שהיא שמותרת ועוד דנפקא לן בית טהורה שמותרת מתקח לך ולא לכלביך דממעטינן מיניה עוף (טהור) [טמ"] ונראה לר"י לפרש וכו' ככתוב בתוס' ועוד פי' הר"מ דקבעי מנין לביצה שאסורה וחשובה בריה שלא להתבטל ברוב ולהכי מייתי קרא דקרי ליה בת היענה. ולפי' ר"י ניחא דקאמר שאם רקמה ואכלה לוקה וקשה למה לי רקמה תיפוק ליה דכל היוצא מן הטמא וכו' ולהאי דפי' ר"י ניחא דאי לא רקמה אמרינן דלא לקי עלה הואיל ואף ביצה טהורה הויא אבר מן החי ושריא כי נמי הוי דשרץ שרי דדווקא בביצת עוף טמא חזינן איסור מבת היענה אבל בביצת השרץ לא שמעינן ע"כ שם:

רסג א מיי' פ"ג מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פג סעי' ח:

רסד ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סי' פו סעיף י וע"ש בהגה"ה:

רסה ג מיי' שם הלכה יח ועיין בהגהות ומ"מ וסמג שם טוש"ע י"ד סימן פו סעיף ח:

רסו ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף מ:

תורה אור השלם

1. וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל: ויקרא יא מא

לעזי רש"י

פלוט"א [פילוט"א]. כדור.

פלט"א [פל"ט]. שטוח.

אלבו"ן [אלבו"ם]. חלבון (הביצה).

מויי"ל [מויו"ל]. חלמון (הביצה).

מוסף רש"י

אלו הן סימני ביצים. של עוף טהור (ע"ז מ.). שכודרת. משוכה שרחבה בראשה אחד והולכת ומקצרת ונמשכת (שם). ועגולגולת. עגולה מצדיה ומגגלגת דאין צידיה רחבים (שם). ראשה אחד כד. רחב פלט"ר"א בלע"ז, כלומר עשוי ככד שרחב מתחתיו בית מושבו (שם). חלבון. אלבוס"ל (שם). חלמון. מויז"ל (שם). ביצת השרץ. לב והלטאה מטילי ביצים הן, לב הוא כיכורי"ל בלע"ז, הדומה לצפרדע, ונפקא מיה לאם ריקמה וניקבה מטמא בכעדשה (שם).

רבינו גרשום

חלבון זהו לובן של ביצה: הכא במאי עסקינן בחתוכה. כלומר שהקליפה חתוכה ואין יכול להכירה באותה סימנין: ולבדוק בחלבון שאע"פ שחוץ לקליפה הן והקליפה שבורה יכול להכיר בקערה אם חלמון מבפנים: בטרופות בקערה שאין יכול להכיר. והתניא אין מוכרין ביצת טרפה לעובד כוכבים אא"כ טרופו' בקערה לפי שאין לוקחין ממנו ביצים טרופות ואין לחוש שמא ימכרם לישראל: אלא א"ר זירא סימנין לאו דאורייתא. כלומר סימני ביצים: שאם ריקמה וניקבה [ע] שנקבה הציור בתוכה דמי כשרץ עצמו ומטמא בכעדשה. ואמאי מטמא בכעדשה שכן חומט תחילי' ברייתו בכעדשה: ודילמא דנחש הוא כלומר ונחש לא מטמא שאין מטמאין אלא שמנה שרצים: מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כלומר בית השרץ שריקמה וניקבה ואכלה לוקה משום שרץ השורץ על הארץ מדאורייתא אבל אפרוחים שלא נפתחו עיניהם מדרבנן לוקה דקרא אסמכתא

ע) נראה דל"ל שריקס השרץ בתוכה דמי כשרץ עצמו וכו'.

סד: אלו טרפות פרק שלישי חולין

עין משפט נר מצוה

רסז א מיי׳ פ״ג מה״לכו׳ מ״ל הלכה י סמג לאוין קלב טוש״ע יו״ד סימן פו סעיף מ וסי׳ סו סעיף ב:

רסח ב (מיי׳ סמג סס טוש״ע י״ד סי׳ פו ס״ב:

רסט ג מיי׳ סס הלכה ט סמג סס טוש״ע י״ד סי׳ פו סעיף ז:

ער ד ה מיי׳ סס טוש״ע סס סעיף ג:

רעא ו מיי׳ סס הלכ׳ ח:

שיטה מקובצת

ח) שהאפרוח נוצר ממנו והא דשרי במסכת כריתות: **ב)** ואותו דם אינו בא ליצירת האפרוח אלא מחמת נשיכת תרנגול בתרנגולת ומה:

רבינו גרשום

בעלמא: גיעולי ביצים מאכל שנתבשלו בו ביצים טמאין. ביצים המוזרות קובדיץ והוא שנמצא דם על קשר שלו כלומר מה שאני א׳ זורק את הדם ואוכל את השאר שנמצא דם על קשר שלו. דשדא תיכלא בכולה. כלומר כבר מפוזר הדם על כל הביצה כולה ודמי כמו שיש בו אפרוח: א״ל תנא איפכא תנא קמיה דאביי כלומר הכי תנא קמיה לא שנו אלא שנמצא דם על חלמון שלו אבל נמצא דם על חלבון שלו אסור ואביי תירצה הכי: לא ס״ד דכתי׳ כיינים במדבר. כלומר ודאי לית שמה בת יענה דקא חזינן דכתיב יענים ולא כתב בת:

מסורת הש״ס

ה) [מוספתא תרומות פ״ט ה״ה], **ו)** [לקמן ל״ז:], **ז)** [ערך געל], **ד)** [סוף פרק י], **ט)** גירסת רש״י שנלקח בקליפיהן אבל אי שלק ביצים קלופות בקלופות או קלופות בשמינן כו׳ כל״ל,

תורה אור השלם

1. וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתַּחֲמֹס וְאֵת הַשָּׁחַף וְאֵת הַנֵּץ לְמִינֵהוּ:
ויקרא יא טז
2. גֹּם תַּנִּים חָלְצוּ שַׁד הֵינִיקוּ גּוֹרֵיהֶן בַּת עַמִּי לְאַכְזָר כַּיְּעֵנִים בַּמִּדְבָּר:
איכה ד ג
3. עַל זֹאת אֲסַפְּדָה וָאֵילִילָה אֵילֵכָה שׁוֹלֵל וְעָרוֹם אֶעֱשֶׂה מִסְפֵּד כַּתַּנִּים וָאֵבֶל כִּבְנוֹת יַעֲנָה:
מיכה א ח
4. וְרָבְצוּ שָׁם צִיִּים וּמָלְאוּ בָּתֵּיהֶם אֹחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וְשָׂעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם:
ישעיהו יג כא
5. תִּכְבְּדֵנִי חַיַּת הַשָּׂדֶה תַּנִּים וּבְנוֹת יַעֲנָה כִּי נָתַתִּי בַמִּדְבָּר מַיִם נְהָרוֹת בִּישִׁימֹן לְהַשְׁקוֹת עַמִּי בְּחִירִי:
ישעיהו מג כ

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה גיעולי ביצים וכו׳ אוכל אדם דגיס מו מגביס בין חייס בין מתיס. נ״ב ע״ל בתוס׳ ד״ה במאי קמפלגי בדף ס״ו ע״א: **(ב)** ד״ה והוא שנמצא וכו׳ ואומו דס מינו בא אלא מחמת נשיכת תרנגול: **(ג)** **בא״ד** דוקא במקום זכרומו כי במקום כל״ל ותיבת גם נמחק:

הגהות מהר״ב רנשבורג

א) תד״ה והוא וכו׳ סמוך לגלדת הביצה ואומו דס מינו מלת אינו נמחק:

לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם [א]מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא תנו רבנן [ב]גיעולי ביצים מותרות [ג]ביצים מוזרות נפש יפה תאכלם [ד]נמצא עליה קורט דם זורק את הדם ואוכל את השאר אמר רבי ירמיה והוא שנמצא על קשר שלה תני דוסתאי אבוה דר׳ אפטוריקי [ה]לא שנו אלא שנמצא על חלבון שלה אבל נמצא על חלמון שלה אפי׳ ביצה אסורה מאי טעמא דשדא תכלא בכולה א״ל רב גביהה מבי כתיל לרב אשי איפכא תני תנא קמיה דאביי ואביי הוא דתרצה ניהליה הכי אמר חזקיה [ו]מנין לביצת טמאה שהיא אסורה מן התורה שנאמר [1]ואת בת היענה וכי בת יש לה ליענה אלא איזו זו ביצה טמאה ודלמא היינו שמייהו לא סלקא דעתך דכתיב [2]בת עמי לאכזר כיענים במדבר ולא והא כתיב [3]אעשה מספד כתנים ואבל כבנות יענה כיענה זו שמתאבלת על בניה והא כתיב [4]ושכנו שם בנות יענה כיענה זו ששוכנת עם בניה והכתיב [5]תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה ואי סלקא דעתך ביצה ביצה בת מימר שירה היא אלא כתיב היענה וכתיב בת היענה ושאני הכא דפסק ספרא לשתי תיבות ומדפסיק להו ספרא

בתרתי

לאיצטריך קרא ובילת טריפה ילפינן מיניה כדפירשנו ומיהו אין מתייסד טעם זה גבי ביצים דכולהו מתחלתן מעורות בגידין וחשובים כבשר: **לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם.** לא גרסינן ביה דברי רבי אליעזר בן יעקב דעלה אמר בפ״ק דבילה (דף ו:) מני ראב״י היא: **גיעולי ביצים מותרות.** פירש בקונטרס ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה מותרין הטהורים דמיא בעלמא הוא ולא יהבי טעמא כלל באחרנייתא ולקמן בפרק גיד הנשה (דף צח.) ודאי אייר שם בהכי וגם מחלק שם בין שלקו עם ביצים שיש שם אפרוח לשלקו עם הטמאים אבל הכא לא מסתברא לר״ת לאוקמי בהכי דלא שייך האי דינא הכא ונראה לי כמו (פיוב כא) שורו עיבר ולא יגעיל והוי התרנגולת על בית רחמה ומפלת ביצים שלא נגמרו ולא אייר מידי בביסול ולשון גיעול שייך עליה כמו (פיוב כא) שורו עיבר ולא יגעיל והוי השתא מעין ביצים המוזרות דמיירי השתא בהיתר ביצים גופייהו ואתא לאשמועינן דלא חשיב אבר מן החי אע״פ שלא נגמרו לגמרי ובירושלמי דמסכת תרומות ד) לענין ביצים ששלקן ונמצא בהן אפרוח דאייר בהו התם גרסינן לעיל מהא מילתא שמעון בר אבא אמר רבי חנינא מעשה בא לפני רבן גמליאל בדבי ואמר אבא הורה באלבעים ושבע ואתא מורינא במ״ה ואמר רבי חייא בר חנינא מעשה בא לפני רב הונא ואמר קליפי איסור מעלין את ההיתר הדא דתימא הוא ה) שלקן בקליפיהן או קלופות בקלופות אבל אי שלק ביצים קלופות בשמינן קלופות או שאינן קלופות בקלופות צריך שיעור אחר מפני גיעולי ביצים שורו עיבר ולא יגעיל ביצים שהרקימו אסורות ביצים מוזרות נפש יפה תאכלם מצא בהם דם עד כאן לשון הירושלמי משמע כפי׳ הקונט׳ דאייר בביצים שלוקות אבל תימה דמייתי התם קרא דשורו עיבר ולא יגעיל ודומה שאינו מסוגית הירושלמי ושום תלמיד הגיהו ובתוספתא במסכת תרומה בפ׳ דג טמא משמע כמו שפירש הערוך והכי תניא התם ביצים [טהורות] שלקן עם ביצים טמאים אם יש בהן בנ״ט אסורין ואם לאו מותרות גיעולי ביצים מותרים באכילה ביצים שלקן ומצא בא׳ מהם אפרוח אם יש בהן בנ״ט אסורות ואם לאו מותרות ביצים מוזרות נפש היפה תאכלם ואם מצא בא׳ מהן דם זורק הדם ואוכל את השאר אוכל ו) דם דגים או חגבים בין חיים בין מתים ואינו חושש משמע בהדיא דגיעולי ביצים ובילים שלקן תרי מילי נינהו: **והוא שנמצא בקשר שלה.** פירש הקונטרס דכה״ג אוכל השאר כיון דנמצא על הקשר והוא זרע תרנגול הקשור בראש הכד של ביצים ומשם ילירת האפרוח וכיון דעדיין הוא שם ולא נתפזר בכל הביצה הלכך אוכל השאר אבל אם נמצא על חלמון שלה אסורה כדמפרש לקמן דשדא תיכלא בכולה נתפשט הקלקול בכולה: **על חלבון.** על הקשר כדאמרן: **תלנא.** לשון שיכול וריעותא: **איפכא תני תנא קמיה דאביי.** תנא אחד היה שונה אותה לפניו איפכא לא שנו אלא שנמצא על חלמון שלה: **ואביי הוא דתרלה הכי.** כדאמרינן לא שנו אלא על חלבון: **ביעניס.** אלמא יענה שמה ולא בת היענה: **ואבל כבנות יענה.** ואי ביצים מינהו כלום יש להם פה: **ביענה זו כו׳.** והכי משמע כאבל הנעשו על בני יענה: **תכבדני וגו׳.** ואי ביצים מאי כבוד ידעי למעבד:

בתרתי

גיעולי ביצים. ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה: **מוזרות.** הטהורין דמיא בעלמא ה) הוא ולא יהבי טעמא באחרנייתא: **ביצים מוזרות.** שאינן של זכר ואין אפרוח קלוט בהם לעולם: **נפש יפה תאכלם.** שאינו אסורים ואין דעתו קלה בהם תאכלם ואע״פ שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים: **והוא שנמצא הדם על הקשר שלה.** הוא זרע של תרנגול הקשור בראש הכד של ביצה ומשם ילירת האפרוח מתחלת וכיון דעדיין הוא שם ולא נתפזר בכל הביצה הלכך אוכל השאר אבל נמצא על חלמון שלה כולה אסורה כדמפרש לקמן דשדא תיכלא בכולה נתפשט הקלקול בכולה: **על חלבון.** על הקשר כדאמרן: **תלנא.** לשון שיכול וריעותא: **איפכא תני תנא קמיה דאביי.** תנא אחד היה שונה אותה לפניו איפכא לא שנו אלא שנמצא על חלמון שלה: **ואביי הוא דתרלה הכי.** כדאמרינן לא שנו אלא על חלבון: **ביעניס.** אלמא יענה שמה ולא בת היענה: **ואבל כבנות יענה.** ואי ביצים מינהו כלום יש להם פה: **ביענה זו כו׳.** והכי משמע כאבל הנעשו על בני יענה: **תכבדני וגו׳.** ואי ביצים מאי כבוד ידעי למעבד:

בתרתי

אינו מלת אינו נמחק:

ו) רבי

בתרתי. בשתי תיבות: **בשני שיטין.** בת מכאן ויענה מכאן: הכי גרסינן **יש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף בידוע שהוא טהור.** ואריסא סמיך דתנא ליה כל עוף הדורס טמא ואם אינו דורס ויש לו **עוד שלשה סימנין דהוו להו ארבעה בידוע שהוא טהור: אם רגליו.** אצבעותיו: **הקולט מן האויר.** שכשזורקין לו מאכל קולטו לתוך פיו ומקבלו מן האויר: **ליפרפה.** מכיריו היו שהיא טהורה וזה שמה: **קולט ואוכל.** שאינו מניחו לארץ עד שלא יבלענו: **שכן.** כמו שוכן: **ונדמה.** דומה להם במראיתו: **הלך.** הוא ואמרינן הכי בעינן תרוייהו: **וחל.** מין חגב בלשון ארמי: **איסקרא.** ואין לו קרסולים בקטנותו וגדלים לאחר זמן: [ה] **אשר לא כרעים.** כתיב ואשר לו קרי: **רשון ניפול גדיאן יוחנא ירושלמית.** כך שמה: **לפורת כרמים.** מין ארבה דאין לו גבחת וכן לארבה כדלקמן: **יוחנא.** מין סלעם דיש לו גבחת: **ערלוביא.** מין חרגול דיש לו זנב ולשניים הראשונים אין זנב: **הרזבניים.** מין חגב ואינו דומה לאלו במראה: **דבי ר' ישמעאל תנא.** הנך למינהו לאו פרטי נינהו כדאמרת דלא מרבי אלא מינא דכל חד אלא כללי נינהו ויש כאן כללי כללות ופרטי פרטות כלומר כללות הבאין אחר כללות שלא לצורך ואתו לדרשה ופרטין הבאין שלא לצורך אחר פרטות ולדרשה בא על כרחך ולקמן מפרש להו ואזיל דסלעם וחגב הן הפרטות שלא הוצרכו ולמינהו הכתובין עמהם הם הכללו' שלא הוצרכו:

ליפורת

[ה] **רבי** יוסי אומר ושמו חגב. אומר היה הריב"ש דרבי יוסי מפרש מילתא דתנא קמא ולא פליג כדמוכח בגמרא דתנא דבי רבי ישמעאל דדרים כלל ופרט וכלל ומרבה כעין הפרט כל דאית ליה ד' סימנין ודרים חגב ושמו חגב ותנא דבי רב לא דרים חגב לשמו חגב אלא קאמר חגב זה גדיאן ולא מרבה מידי מכעין הפרט ובעי ה' סימנין הנך ארבע ואין רשאי ארוך ופסיל רשאי ארוך ותנא דמתניתין דקתני ארבעה סימנין ולא קתני אין רשאי ארוך ש"מ דסבר כתנא דבי רבי ישמעאל דמכשיר אפילו רשאי ארוך ומ"ת ג"ל דכתב רחמנא חגב לשמו חגב תיפוק לי מכעין הפרט כמו הנך ד' סימנין וי"ל לפי שאין סימן זה דשמו חגב חשוב כשאר סימנין ולא הוה מצרכינן ליה כי היכי דלא בעינן אין רשאי ארוך ומרבינן אע"פ דרשאי ארוך ומהאי טעמא נמי איצטריך לאשמועינן בקרא כרעים בהדיא אי נמי כרעים איצטריך לכדרשינן בגמרא אין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן מ"ל לכלל ופרט כדקאמר בגמרא אשר לו כרעים כלל אבל אין לפרש שיש באחד ממיני ארבה או ממיני סלעם וחרגול שאין שמו חגב ואין להם כרעים ואי לאו דכתביהו קרא בהדיא הוה מכשרינן להו דבכלל ארבה וסלעם וחרגול נינהו דא"כ כי קאמר בגמרא דתנא דבי ר"י ותנא דבי רב איכא ביניייהו דאשו ארוך לימא דאיכא ביניייהו דאין שמו חגב דלתנא דבי רב שרי ולתנא דבי ר"י אסור וכן מכרעים קשה דקאמר בגמרא אשר לו כרעים כלל ארבה סלעם וחרגול פרט אדרבה הני פרטי מרבה יותר מן הכלל דכללא ממעט כל ארבה סלעם וחרגול שאין להם כרעים ופרטי מרבה וכי האי גוונא לא אשכחן דעביד כלל ופרט: **אע"פ** שאין לו עכשיו ועתיד לגדל אחר זמן. מדכתיב לא בתרתי תיבות ש"מ תרי שמות נינהו אלא מעתה [1]את כדר לעומר דפסק להו ספרא בתרי הכי נמי דתרתי שמי נינהו אמרי התם בשתי תיבות פסיק להו בשני שיטין לא פסיק להו אבל הכא אפי' בשני שיטין נמי פסיק להו: אבל אמרו חכמים כל עוף [וכו']: תניא [6]רבן גמליאל אומר דורס ואוכל בידוע שהוא טמא יש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף בידוע שהוא טהור ר"א בר' צדוק אומר [א]מותחין לו חוט של משיחה אם חולק את רגליו שתים לכאן ושתים לכאן טמא שלש לכאן ואחת לכאן טהור ר"ש בן אלעזר אומר [2]כל עוף הקולט מן האויר טמא ציפרתא נמי מקלט קלטה אמר אביי [3]קולט ואוכל קאמרי' אחרים אומרים שכן עם טמאים טמא עם טהורים טהור כמאן כר' אליעזר [3]דתניא ר"א אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו אפי' תימא רבנן שכן ונדמה קאמרינן: ובחגבים כל שיש לו כו': מאי רובו אמר רב יהודה אמר רב רוב ארכו ואמרי לה רוב הקיפו אמר רב פפא [7]הלכך בעינן רוב ארכו ובעינן רוב הקיפו ת"ר [3]ה[8]אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן בגון הזחל מותר ר"א בר' יוסי אומר [2]אשר לא כרעים אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן מאי זחל אמר אביי אסקרין ת"ר [13]את אלה מהם תאכלו את הארבה וגו' ארבה זה גובאי סלעם זה רשון חרגול זה ניפול חגב זה [7]גדיאן מה ת"ל למינו למינהו למינהו למינהו ד' פעמים [1]להביא ציפורת כרמים ויוחנא ירושלמית והערצוביא והרזבנית דבי ר' ישמעאל תנא אלו כללי כללות ואלו פרטי פרטות ארבה זה גובאי למינו להביא

ציפורת

בחגב קדרים ולא מצי למימר לא שאין לו כרעים כלל קאמר דאדרבה סלעם ארבה וחרגול יש להם קרסולים כדקתני בהדיא בהלל השוה שבהן וכו' (אין לו) חומה דגבי ערי חומה דרים אע"פ שאין לו עכשיו והיתה לו קודם לכן בפ' קמא דמגילה (דף ג:) ולא מצי למימר שאין לו כלל קאמר דבערי חומה מישתעי קרא וכן אשר לא יעדה והפדה ומתרגמינן דקיימי ליה פי' שהיה לו לקיימה וליעדה דמצות יעידה קודמת ומהאי קרא דרשי' ליה בפ"ק דבכורות (דף יג.) דמצות יעידה קודמת למצות פדייה שנאמר אשר לא יעדה והפדה ואע"ג דכתיב בחל"ף דרשינן כאילו כתיב בוי"ו כלומר שהיה לו ליעדה ואינו רוצה והפדה והיינו טעמא דלמה ליה למכתב אשר לא יעדה פשיטא דבלא יעדה מישתעי קרא דאם יעדה היתה צריכה גט וגם לא היתה צריכה פדיית אב שבשעת ייעוד פקע שעבוד שפחות מינה וא"ת בפרק כשם (סוטה לא.) דפריך וכל היכא דכתיב לא בחל"ף ממש הוא והא כתיב בכל צרתם לא צר ומלאך פניו הושיעם ואמאי לא מייתי מכל הנך קראי ויש לומר דבכל הני איכא הוכחא מגופיה דקרא שרוצה לומר אשר לו בוי"ו אע"ג דכתיב בחל"ף [9]דאדרבה סלעם וחרגול יש להם קרסולים ועדי חומה בית להם חומה מיירי וגבי יעדה כדפריטית מדכתיב כלל אבל צרתם לא צר לא מוכח מגופיה דקרא שהקב"ה כביכול מיצר בצרתם של ישראל אלא מקרא אחר [10]דכתיב עמו אנכי בצרה וא"ת והיכי דרשינן הכא וגבי ערי חומה מדכתיב לא בחל"ף דבעי למימר קרא אע"פ שאין לו עכשיו והא מסקינן בפרק כשם (גם זה שם) דחל"ף משמע הכי והכי הן אלו ויש לומר דמ"מ דרשינן מדשני למכתב בחל"ף יותר מכל אותם לו שרוצין לומר הן שכתובין בוי"ו ש"מ לדרשה ולא צר נמי דרשינן במדרש דכתיב בחל"ף דכל צרה שאינה לישראל מאומות אינה צרה: **אלו כללי כללות ופרטי פרטות.** כדדרשינן בסמוך דאשר לו כרעים כלל ארבה סלעם וחרגול פרט למינהו חזר וכלל ולאו דוקא נקט תנא דבי ר' ישמעאל סלעם לכלל ופרט וכלל דסלעם קרא למישרי רשאי ארוך כדמסקינן בסמוך ולמינהו דסלעם מפרש הריב"ש דאיצטריך דאי לא כתיב למינהו הוה אמינא דוקא במין סלעם שרי רשאי ארוך אבל בשאר לא להכי כתיב למינהו לרבויי בכולהו מ"מ הוה אמינא דסלעם אתא לאסור מינו קמ"ל ולא קאמר כללי כללות למימר דכל אלו רשויין לדונם בכלל ופרט וכלל אלא ה"ק אלו כללות הבאין אחר כללות ופרטות הבאין אחר פרטות וצריך לדורסם כולם כפי הראוי ואדרבה וחרגול בלבד הם דבאים בכלל ופרט' כדמוכח בשמעתא וסלעם למישרי רשאי ארוך כדמסקינן וחגב להצריך ששמו חגב ולמינהו דחגב להצריך א] כדמפרש בהדיא בברייתא ולמינהו דסלעם כדמפרש ליה מסברא דנפשיה כדפריטית וא"ת למה הוצרך לכתוב למינהו בכל אחד באדרבה וסלעם וחרגול לכתוב למינהן ויהיה די בכל אחד לשלשתן בסוף ויש לומר משום דאדרבה וחרגול הם הם לבדם שבאין בכלל ופרט וכלל כדפריטית ורשויין היו ליכתב זה אצל זה והפסיק בסלעם וכתבו באמצע בין ארבה וחרגול לשום דרשה דלא על חנם הוא שכתבו שלא במקומו וכיון שהוצרך לכותבו באמצע בשביל שום דרשה שוב אינו יכול לכתוב למינהן לבסוף כי זה לא יתכן שלמינהן יהיה עומד על ארבה וחרגול להיות להן כלל אחרון בפני עצמם ועל סלעם לא יהא עומד לכלל אלא לדרשה אחרת כמו שאנו דורשים עכשיו למינהו דסלעם ולפי שיש לארבה וחרגול לכל אחד כלל בפני עצמו ואין שניהם נידונים יחד בדין אחד של כלל פרט וכלל אלא בשנים שכל אחד ואחד נידון לבדו בכלל ופרט צריך לעשות בנין אב משניהם מארבה וחרגול וללמד משניהם בהלל השוה בשניהם ומה שאומר הרי אתה דן בנין אב משלשתן זה לפי שלא פירש עדיין דסלעם קרא יתירא הוא והכי פירושא דברייתא לפי המסקנא הרי אתה דן בנין אב משלשתן בהלל השוה והואיל וכן הוא לא מצריך רק ארבעה סימנין דכי מעיינת ביה שפיר באדרבה וחרגול סגי לעשות בנין אב משניהם ואייתר ליה סלעם לרבויי לאשו ארוך והא דמרבינן לאשו ארוך ולא אמרינן דמרבינן ואע"ג דליית ליה חד מהנך ד' סימנין

ואין

מסורת הש"ס

[ה] [תוספתא פ"ג ה"ז ע"ס], [2] ב"ק לב:, [3] [תוספתא פ"ג ה"ט], [4] [גי' הערוך נדיין וכתב המוסף דכך מוכח מתרגום ירושלמי ע"ש בערך נדיין], [5] [ל"ל אחרי ד"ה זחל], [6] שייך למתניתין לעיל עט., [7] [ל"ל לא], [8] [ל"ל דאדרבה], [9] עיין רש"ל, [10] [ל"ל ופרט וכלל],

תורה אור השלם

1. וְזֶהִי בִּימֵי אַמְרַפֶל מֶלֶךְ שִׁנְעָר אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אֶלָּסָר כְּדָרְלָעֹמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וְתִדְעָל מֶלֶךְ גּוֹיִם:
בראשית יד א

2. אַךְ אֶת זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע אֲשֶׁר לוֹ כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנַתֵּר בָּהֶן עַל הָאָרֶץ:
ויקרא יא כא

3. אֶת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת הָאַרְבֶּה לְמִינוֹ וְאֶת הַסְּלְעָם לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחַרְגֹּל לְמִינֵהוּ וְאֶת הַחָגָב לְמִינֵהוּ:
ויקרא יא כב

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה אלו וכו'. ולמינהו דחגב להצריך כל הסימנין הללו כדמפרש וכו' כל"ל:

מוסף רש"י

לא לחנם הלך זרזיר כו'. ר' אליעזר סבר זרזיר עוף טמא הוא וכבר פליגי עליה (ב"ק צב:).

עין משפט נר מצוה

רעב א ב ג מיי' פ"ל מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ סמג עשין סב טוש"ע י"ד סי' פד ס"ב:

רעג ד ה מיי' שם הלכה כב כג סמג שם טוש"ע י"ד סי' פה סעיף ג:

רעד ו ז מיי' פ"ל שם הלכה כא:

רבינו גרשום

הכא אפילו בשתי שיטות פסיק לה. כלומר דכתבינן בת בסוף שיטה אחת ויענה בתחילת שיטה אחרת: בשוכן ונדמה להן קאמרינן כלומר דהתם רבנן מודו: אשר לוא כלומ' לא לו עכשיו ועומד לגדל לאחר זמן לפיכך כתב לוא מלא. איסקרא גרסינן: והדביינות גרסינן: אלו כללי כללות ואלו פרטי פרטות כללי כללות ציפורת כרמים זה כלל אחד אושכף זה כלל אחר כרספת ושיחלנית זה כלל שלישי ראשו ארוך זה כלל רביעי. פרטי פרטות (פרטות) פרט ראשון ארבה זה גובאי. פרט שני סלעם זה נפול פרט שלישי חרגול זה רשון: